

regényes fordulatok közt) győzedelmeskedik. A volt hadügyminiszter második kísérlete is csődöt mond. A békés ellenállás eive, módszere, gyakorlata bevált. A német hadsereg — főleg a szerzők jóvoltából — felbomlik. Franciaország győz. A regény utolsó soraiban a háborús kancellár (bárki egész pontosan behelyettesítheti nevét) kormányával együtt Olaszországba menekül. Berlinben pedig a békés németiség reprezentánsa veszi át az ügyek vezetését...

A vágy mélyből fakad s az álom szép. Szerzők elképzelése tényleg megkapó. Szórakoztató is, különösen a könyv első felében, ahol az ötlet varázsa friss s a vállalkozás kimenetele még izgatja az olvasót. Itt a regény meséje is gyorsabban pereg, a fejezetek is plasztikusabbak, — s bár az értekező és az interpretáló modor az alakítás kárára tulteng, az érdeklődés még intakt. Cambrai után azonban már fáraszt a regény elején megütött változatos komponáló-technika s a fokozódó regényesség ellenére is. A regényesség itt már helyenként sok és fölösleges. Az epikai szélesség terhes, a színen képletek és szándékok mozognak. Szerzők életalakító képessége különben sem magas. Már pedig egész seregbe rug a személyzetük. Vállalkozásuk sulya egyre nagyobb. Azért azonban olvassuk egyre tovább. Háromszáz, négyszáz, ötszáz oldal, ötszázötven, még ötven. Ugy véljük: kevesebb több lett volna. Talán nem ennyire zsufolt, de kialakítottabb, művészebb s nem ennyire szerkesztett és csinált; kevésbé didaktikus és magyarázó, de spontán, kirajzolt és eleven.

S végülis: az utópikus írások mindig problematikusak. Valamennyi a remeklés és a pamfletizálás határán mozog: még nem remek, de már nem is pamflet. Mint ez is. Ahhoz, hogy remek legyen, szükségszerűen hiányzik belőle a realitást feltétlenül kibíró művészi, a pamfletet viszont erőfeszítése következtében haladja meg. Mint ahogy általában a művészi ösztönösséget is meghaladja az utópisztikus koncepciókhoz szükséges — itt is bőviben adott — elgondolási készség.

Ezért azonban értékelhető A „D“ terv, viszont elmaradhatatlan bíráltni. Bíráltni, mint regényt, bíráltni, mint elgondolást. De ki is emelni egész sereg vitánkívüli kvalitását, komolyságát.

Bárhogy fogadja a bírálat és a közönség, a mai magyar írás szembezőkő darabja. Az is lehet, hogy váratlan lesz a sorsa. Mai mindennapi barbár, háborús pszichózisunk napjaiban mindenesetre időszerű. Még dívat is lehet. Ám bármilyen lesz a sorsa: nemes etoszt tükröz s a jó lelkiismeret az anyja. (Gaál Gábor)

S TIMMEN DER VÖLKER. (Dien schönster Verse aller zeiten und Länder. Herausgegeben von Alfred Wolfenstein. 1938 Querido Verlag N. V. Amsterdam.) Hősi és megható a Németországból elüldözött és elmenekült szellemi emberek makacs, konok küzdelme szanaszét a világon a humanitásért s a szellemért. Ám ki védje az emberiséget, ha nem azok, akikben megcsufoltatott és kiknek hiányozna fájdalom-sabban a művészetben rejülő igazság, mint azoknak, akiket a művészet és az igazság miatt üldöztek el. S megható az a gondosság és szorgalom, amellyel egy ilyen négy és félszáz oldalas költői világanthológia az emigrációban elkészül és megjelenik, amikor már-már azt sem tudjuk, kinek és miért? E hatalmas versgyűjtemény elindulva az ókori Keletről és távol Keletről felöleli az ókori és mai Nyugat, valamint a tengerentúli Újvilág költészetét, homlokán Petrarca szavaival: *Megyek és kiáltom: Béke, Béke, Béke!* A szerkesztőt ez

a mély humanista gondolat vezérli a világ költészetén keresztül s célja a világ lírájában a „művészet mágiáján“ keresztül rámutatni a világirodalom kiirthatatlan humanizmusára. Irányelve a herderi *Humanitätsreligion*, ugyanaz az elv, ami négy évtizeddel a francia forradalom után Herdert a népek költészetének első komoly németnyelvű anthológiájának szerkesztésekor vezette. Különben Wolfenstein kötetének a címe (*Stimmen der Völker*) szintén herderi kifejezés s herderi az intenció is: dokumentálni az emberiség becsületét és szemléltetni a költészetben megnyilatkozó népi jelleg és művészi érték viszonyát s érzékelteni az emberi alkotó erőt. Nincs olyan felfelé ivelő társadalom, amely az életből kizárhatná a szépet s ennek igazi foglalatát, a művészetet. Minden bizakodó társadalmi képlet nagy súlyt helyez a kulturörökség megőrzésére s az alásüllyedő társadalomban a kulturörökséget a jövőbe mindig a haladás hordozói mentik át — mondja W. hitet téve a művészet függetlensége s az alkotás szabadsága mellett. „Ézért nem hajthatja a költő az igazságot tökéletlen szándékú berendezések jármába.“ A költő csak egy irányban nem szabad: az emberben való hit és a humanista misszió az ethoszhoz láncolja. A versek válogatásában azonban az utóbbi követelmény felmutatása a szépkövetelmények bemutatásának előnyére fölötte hiányos. A műélvező kétségtelenül kielégül, ám a *vox humana* kihagy. Épp amit a szerkesztő előszavában kihangsúlyoz: a szabadságvágy költészete meglehetősen a háttérbe szorul. Például nemcsak az anthológia magyar részében hiányzik a XIX. század első felének világszabadság lírája, hanem a többi népek költészetének bemutatásából is. Így Wolfenstein irodalmi munkája, ha a haladás szolgálatában áll is, tartalmát és hatását illetőleg passzív. Már pedig a kultura védelmezői nem állhatnak meg a szemlélődésnél és szemléltetésnél. A kultura, az irodalom csúcsai épp abban csúcsok s így a népek költészete is, hogy a társadalomnak az aktivitás, a vitális haladás szükségességét sugalmazzák. Wolfenstein anthológiájával egy időben egy magyar verses gyűjtemény is megjelent. (*Faludy György: Európai költők antológiája*). Faludy gyűjteményét épp az a pozitív elem lendíti, ami Wolfenstein anthológiáját sokszor elernyeszti, olyanynira, hogy az olvasóban önkéntelenül is felvetődik a kérdés: csak ennyi volna a világot átalakító humanizmus ereje, sava a világ lírájában, amikor épp a költők voltak azok, akiken keresztül a haladás diadalmas rohamzenéje a késői korok számára is hallhatóvá, érzékelhetővé vált? Wolfenstein munkája bizony így nem teljes siker. Szándéka azonban dicséretes s hatalmas munkája hiányosságai ellenére is lenyűgöző.

(Méliusz József)

A KORUNK HIREI

Magas javadalmazás ellenében keresünk lapterjesztőket Románia magyarlakta városaiban. Ajánlatokat a kiadóivatal címére kérünk.